

ABSOLUCJA ? (łac. absolutio ? uwolnienie, rozgrzeszenie) Udzielane przez kapłana w sakramencie pokuty odpuszczenie grzechów.

ABSYDA ? (gr. apsis ? zakrzywienie, łuk) Półkolistie zakończone prezbiterium kościoła, w którym znajduje się ołtarz i miejsce dla kapłana

ADORACJA ? (łac. adoratio ? oddawanie czci, uwielbienie) Oddanie czci, uwielbienie, uniżenie się przed Bogiem, hołd oddawany Bogu.

ADWENT ? (łac. adventus ? przyjście) Czas radosnego przygotowania się do świąt Bożego Narodzenia a także oczekiwanie na przyjście Chrystusa przy końcu czasów (paruzja).

AGNUS DEI - "Baranek Boży".

AKLAMACJA ? (łac. acclamatio ? głośnie odezwanie się, okrzyk pochwalny) Krótkie, rzadko dłuższe zawołanie wiernych w czasie sprawowania liturgii, np. Amen; Alleluja: Święty Święty, Święty Pan Bóg Zastępów; Bo Twoje jest królestwo, potęga i chwała na wieki.

AKOLITA ? (gr. akolouthos ? osoba towarzysząca) Posługujący w liturgii. Przygotowuje on ołtarz i dary ofiarne oraz pomaga w rozdawaniu Komunii św.

AKOLITKI ? Lichtarze z płonącymi świecami używane w czasie czytania Ewangelii oraz w procesjach niesione obok krzyża.

ALBA ? Długa, biała szata liturgiczna noszona przez kapłana i służbę liturgiczną. Symbolizuje ona łaskę chrztu świętego.

AMBONA ? (gr. ambon ? szczyt wzgórza) Miejsce, z którego wykonuje się czytania biblijne oraz wygłasza homilie i kazania. Dziś najczęściej jest to pulpit zwany ?ambonką?, usytuowany w prezbiterium.

AMEN - Uroczyste potwierdzenie: "Niech tak się stanie!" lub "Tak, wierzę w to!"

AMPUŁKI ? (łac. ampulla ? naczynie gliniane lub szklane) Są to naczynia liturgiczne w kształcie małych dzbanuszków w których podaje się wino i wodę podczas Mszy świętej.

ANATEMA ? (gr. anathema ? wyklęcie, przeklęcie) W uroczystej (liturgicznej) formie wypowiedana ekskomunika. Jest to wykluczenie ze wspólnoty kościelnej ? nie za samego Kościoła, ponieważ przyjęcie do Kościoła mocą samego chrztu jest nieodwołalne ? za ciężkie wykroczenia. Osoby ekskomunikowane do czasu odwołania tracą wszystkie prawa Kościelne,

nie mogą przyjmować sakramentów ani ich udzielać. Nie mogą mieć kościelnego pogrzebu.

ANTYFONA ? (gr. antifonei ? śpiewać na przemian; antifonos ? odpowiadający) Refren rozpoczynający i kończący psalm w Liturgii Godzin, używany też podczas Mszy św. i w Nieszporach.

APOSTAZIA ? (gr. apostasia ? odłączenie się) Odejście od Boga lub od wyznawanej wiary.

ARCHANIOŁ ? (gr. arche ? początek, prototyp; angelos ? posłaniec) Według tradycji judaistycznej, podtrzymywanej przez tradycję chrześcijańską, archaniołowie tworzą wyższy ?chór? aniołów przeznaczonych przez Boga do specjalnych zadań w historii zabawienia. Trzej znani z imienia To Gabriel, Michał i Rafał.

ARCHIDIECEZJA - jednostka terytorialna administracji kościelnej, którą kieruje arcybiskup.

ARCYBISKUP - tytuł biskupa stojącego na czele archidiecezji (metropolii).

ASPERSJA ? (łac. aspersio ? pokropienie) Liturgiczne pokropienie wiernych wodą święconą jako przypomnienie chrztu, jego skutków i zobowiązań. Uświadamia potrzebę duchowego oczyszczenia w celu godnego i owocnego uczestniczenia we Mszy świętej.

ASYSTA ? (łac. assisto ? towarzyszyć) Diakon lub dwaj diakoni, klerycy, akolici, turyferariusz, nawikulariusz, lektorzy, psalmista i ceremoniarz towarzyszący biskupowi bądź kapłanowi w uroczystej celebracji lub ministranci asystujący głównemu celebransowi.

BALDACHIM - ozdobny daszek lub ozdobna osłona z materiału nad godnymi czci miejscami i osobami, przede wszystkim jako osłona niesiona nad Najświętszym Sakramentem, także nakrycie ołtarza lub tronu

BAPTYSTERIUM ? (gr. baptysterion ? chrzcielnica) Wolno stojąca kaplica chrzcielna lub element dawnych kościołów biskupich, w kościołach parafialnych przeważnie tylko chrzcielnica.

BIBLIA ? (gr. biblos ? zapisana karta, zwój, księga) - Pismo Święte - zbiór ksiąg napisanych pod natchnieniem Ducha Świętego zawierających słowo skierowane do ludzi przez Boga.

BINACJA ? Dwukrotne odprawianie Mszy świętej przez jednego kapłana w ciągu jednego dnia (prawa binacji udziela Biskup).

BIRET ? (łac. biretum ? czapeczka) Nakrycie głowy duchownych katolickich.

BISKUP ? (gr. episkopos ? nadzorca) Zwierzchnik Kościoła lokalnego (diecezji), który przewodniczy wspólnocie wiernych mocą bezpośredniego apostolskiego pełnomocnictwa, mający pełnię święceń kapłańskich.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO - życzenie uzyskania specjalnej przychylności Bożej dla jednostki, wspólnoty lub rzeczy przez odpowiednie słowa i towarzyszące im gesty sakralne, modlitwa nad

rzeczą lub osobą w celu uproszenia pomocy od Boga.

BREWIARZ ? (łac. brevis ? krótko) Księga do odprawiania modlitwy uświęcenia dnia (Liturgii Godzin) przez duchownych i świeckich.

BURSA ? Kwadratowa sztywna torebka do zawieszenia na szyi oraz naczynie z Najświętszym Sakramentem, który zanosi się dla chorych.

CELEBRANS ? (łac. celebrare ? uroczyście obchodzić, święcić) Biskup, kapłan albo diakon przewodniczący zgromadzeniu liturgicznemu na polecenie Jezusa Chrystusa i mający Jego posłannictwo.

CEREMONIARZ ? (łac. ceremonia ? obchód, obrzęd religijny) Osoba przygotowująca i koordynująca różne posługi oraz dbająca o spokojny, harmonijny przebieg uroczystości.

CHORAŁ ? (gr. choros ? grupa śpiewaków, śpiewanie) Oficjalny śpiew Kościoła (jednogłosowy), lub księga zawierająca śpiewy liturgiczne.

CHRZCIELNICA ? Naczynie z kamienia, metalu lub drewna, w którym przechowuje się wodę do chrztu, jest ona symbolem odrodzenia z wody i z Ducha świętego.

CHRZEST ? Pierwszy i najpotrzebniejszy sakrament, uwalnia od grzechu pierworodnego i wszystkich innych grzechów i włącza do Kościoła.

CIEMNICA ? Miejsce w kościele gdzie przechowuje się Najświętszy Sakrament od Mszy Wieczerzy Pańskiej (Wielki Czwartek) do Liturgii Męki Pańskiej w Wielki Piątek.

CINGULUM ? Sznur służący do przepasywania alby, element stroju liturgicznego.

CREDENTIALIA ? Stolik na przedmioty liturgiczne

CREDO ? (łac. credo - wierzę) Wyznanie wiary.

CYBORIUM ? Puszka (naczynie) do przechowywania Eucharystii pod postacią chleba.

DARY OFIARNE - rzeczy i akty wewnętrzne, które człowiek składa Bogu w czasie Mszy świętej. Przede wszystkim są to dary chleba i wina, które oznaczają wszelką ofiarę człowieka

DEO GRATIAS - "Bogu niech będą dzięki"

DIAKON - Pomocnik kapłana, który na mocy swoich święceń może udzielać sakramentu chrztu, chować zmarłych, błogosławić małżeństwa i rozdzielać Komunię św. "Stali diakoni" mogą być ludźmi żonatymi.

DIECEZJA ? (łac. dioikesis ? zarząd) Jednostka terytorialna Kościoła, zwana też biskupstwem, poddana władzy biskupa ordynariusza i stanowiąca część prowincji kościelnej (metropolii),

niekiedy podległa bezpośrednio papieżowi.

DYKASTERIA ? (gr. dikasterion ? sąd, władza) Nazwa urzędu administracyjnego Kościoła, dzisiejsza kongregacja.

DOMINUS VOBISCUM! - "Pan z wami"

EPISKOPALIA ? Insignia władzy biskupiej (mitra i pastorał).

EPISTOŁA - Czytanie przed Ewangelią wzięte ze Starego Testamentu lub Listów Apostolskich.

ET CUM SPIRITU TUO - "I z duchem twoim"

EUCHARYSTIA ? (gr. eucharystia ? dziękczynienie) Zwana jest także łamaniem chleba, Ciałem Chrystusa, Ucztą Pańską, Najświętszym Sakramentem Ołtarza, jest Sakramentem Ciała i Krwi Chrystusa, który pod postaciami chleba pszennego i wina gronowego jest obecny prawdziwie, realnie i istotnie mocą słów konsekracji wypowiedzianych przez kapłana.

EWANGELIARZ ? (łac. euangelarium ? ewangeliarz) Księga liturgiczna zawierająca fragmenty Ewangelii przewidziane do czytania w poszczególnych dniach roku kościelnego.

EXSULTET - Uroczysta pieśń wykonywana podczas liturgii Wielkiej Soboty. Nazwa pochodzi od słowa Exsultet (łac. radujcie się), którym ten hymn się zaczyna.

GLORIA IN EXCELSIS DEO! - "Chwała na wysokości Bogu".

HABIT ? (łac. habitus ? postawa, ubiór, szata) Ubiór noszony przez zakonników i zakonnice chrześcijańskie.

HOMILIA ? (gr. homilein ? poufale mówić) Jest to słowo kapłana skierowane do wiernych na tle usłyszanych czytań biblijnych.

HOSANNA ? (gr. hosanna, z hebr. hoszianna ? ach, ratuj) Okrzyk ten wznosili ludzie, gdy Chrystus wjeżdżał do Jerozolimy. Podczas Mszy świętej znajduje on odzwierciedlenie w śpiewie "sanctus", co znaczy tyle, co "święty" lub "Pomóż Panie!"

HYMN ? (gr. hymnos ? pieśń) Uroczysta pieśń śpiewana na cześć Boga lub świętych

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTUS ? "W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego"

ITE MISSA EST! ? "Idźcie w pokoju Chrystusa!" (dosłownie: Idźcie, ofiara spełniona).

KANON - Najważniejsza część Mszy świętej ze słowami przeistoczenia, nazywana także "pierwszą modlitwą eucharystyczną", także: pieśń wykonywana przez wiele głosów, jeden po drugim.

KANTOR ? (łac. cantare ? śpiewać) Odpowiednio wykształcony muzyk, którego zadaniem prowadzenie śpiewu liturgicznego, kierownik chóru kościelnego i scholi, najczęściej jednak organista.

KATECHUMEN ? (gr. katechumenos ? nauczany) Dorosły kandydat do chrztu

KIELICH - jest to naczynie liturgiczne w którym w czasie Mszy św. znajduje się wino do konsekracji.

KOMŻA ? (łac. camisia ? szata spodnia) Sięgająca do kolan, niekiedy artystycznie ozdobiona, biała, lniana szata używana przez duchownych i ministrantów podczas wielu czynności liturgicznych.

KONCELEBRACJA ? (łac. concelebro ? świętuje uroczyście) Odprawianie Mszy świętej przez więcej niż jednego kapłana.

KONFESJONAŁ ? (łac. confessionale ? konfesjonał) Miejsce sprawowania sakramentu pokuty.

KORPORAŁ ? (łac. corpus ? ciało) Płótno, na którym rozkłada się naczynia liturgiczne (tj. kielich, patena, monstrancja).

KROPIDŁO - Przedmiot, przy pomocy którego kapłan kropi wiernych wodą święconą.

KROPIELNICA ? Naczynie do wody święconej. Przeżegnanie się w kościele i w domu wodą święconą jest symbolem duchowego oczyszczenia.

KRZYŻ PROCESYJNY ? **KRUCYFIKS** ? (łac. crucifixus ? ukrzyżowany) Krzyż przeznaczony do noszenia w czasie procesji.

KRZYŻMO ? Olej święty używany podczas chrztu i bierzmowania. Olej ten konsekruje biskup w Wielki Czwartek w czasie porannej Mszy świętej sprawowanej w katedrze.

KUSTODIA ? Naczynie, w którym przechowuje się Najświętszą Hostię do wystawienia w monstrancji.

KYRIE ELEJSON! - "Panie, zmiłuj się!"

LAVABO ? (łac. lavabo ? obmycie palców) Naczynie do obmycia rąk celebransa.

LEKCJONARZ ? (łac. lectio ? czytanie) Księga zawierająca czytania mszalne.

LEKTOR ? (łac. lector ? ten, kto czyta) Czytający czytanie podczas Mszy świętej.

MELCHIZEDEK ? (z hebr. ? mój król jest sprawiedliwością) Półksiężyc do Najświętszej Hostii w monstrancji.

METROPOLIA ? Obszar kilku diecezji podległych metropolicie

MINISTRANT ? (łac. ministrare ? usługiwać) Członek Ludu Bożego, który w czasie sprawowania liturgicznych obrzędów spełnia posługę pomocniczą w sposób określony przepisami Kościoła

MITRA - nakrycie głowy biskupa używane podczas sprawowania czynności liturgicznych

MONSTRANCJA ? (łac. monstrare ? pokazywać) Artystycznie wykonany, zwykle bardzo drogocenny przedmiot liturgiczny w którym umieszcza się Hostię celem adoracji lub niesienia w procesji.

MSZAŁ ? (łac. missale ? mszał) Księga liturgiczna zawierająca wszystkie potrzebne teksty (formularze mszalne) oraz przepisy potrzebne do odprawienia Mszy świętej.

NAWIKULARIUSZ ? Ministrant niosący łódkę z kadzidłem

ODPUST PARAFIALNY - uroczystość, w której parafia w sposób szczególny czci swego patrona. Wierni mogą w tym dniu uzyskać odpust zupełny.

OKTAWA ? (łac. octavo ? ósma) Ośmiodniowe obchody większej uroczystości kościelnej np. Bożego Narodzenia, Wielkanocy oraz w Polsce tradycyjnie Bożego Ciała.

OŁTARZ ? (łac. altare ? ołtarz) Jest to stół, na którym składa się Najświętszą Ofiarę i przy którym rozdziela się Ciało Pańskie. W liturgii ołtarzowi okazuje się cześć jako znak obecności Chrystusa przez ucałowanie przez celebransa, ukłony przed ołtarzem i okadzanie ołtarza. Ołtarz jest centralnym miejscem w świątyni.

ORACJA ? (łac. oratio ? modlitwa) Uroczysta modlitwa odmawiana przez kapłana w imieniu wiernych.

ORNAT ? Wierzchnia ozdobna szata liturgiczna kapłana odprawiającego Mszę świętą.

PALKA ? Chusta w kształcie kwadratu, usztywniona, służąca do nakrywania kielicha

PASCHAŁ ? (łac. paschalis [cereus] ? świeca wielkanocna) Świeca symbolizująca Zmartwychwstałego Chrystusa.

PASTORAŁ ? (łac. pastoralis ? pasterski) Ozdobna laska używana przez biskupa jako symbol posługi pasterskiej otrzymanej od Chrystusa.

PATENA ? (łac. patena ? talerz, misa, taca) Naczynie liturgiczne, na którym składa się w czasie Mszy świętej chleb do konsekracji.

PATER NOSTER - "Ojcze Nasz"

PREFACJA ? (łac. praefatio ? przedmowa) Hymn pochwalny odmawiany lub śpiewany jako początkowa część Modlitwy eucharystycznej. Prefacje są dostosowane do okresów liturgicznych, uroczystości i świąt oraz różnych okoliczności życiowych. Prefację kończy pochwalna aklamacja na cześć Trójcy Świętej, recytowana lub śpiewana: ?Święty, Święty, Święty Pan Bóg Zastępów?.

PREZBITERIUM ? (łac. presbyterium) Część kościoła, w której znajduje się ołtarz główny.

PROCESJA ? (łac. procedere ? iść, postępować) Uroczysty pochód religijny połączony modlitwą i śpiewem.

PURYFIKACJA ? (łac. purificare ? czyścić, oczyszczać) Obmycie winem i wodą kielicha po Komunii świętej. Podobnie obmywa się puszkę po rozdaniu wszystkich znajdujących się w niej komunikantów.

PURYFIKATERZ ? (łac. purificare ? czyścić, oczyszczać) Mały, biały złożony na trzy części prostokątny kawałek płótna lnianego lub konopnego, który służy do wycierania kielicha, puszki oraz palców celebransa.

RELIKWIARZ ? Ozdobne naczynie w którym przechowuje się relikwie.

RELIKWIE ? (łac. reliquiae ? szczątki, pozostałości) Części kości świętych Pańskich lub przedmioty, które miały styczność z Chrystusem Panem albo świętym.i

REQUIEM ? (łac. requiem ? spokój, odpoczynek) Uroczysta Msza święta pogrzebowa, która rozpoczyna się słowami: ?Requiem aeternam (?)? ? ?Wieczny odpoczynek (?)?.

RESPONSORIUM ? (łac. respondere ? odpowiadać) Powtarzane wersety psalmu stanowiące odpowiedź człowieka na Słowo Boże.

RUBRYCELA ? (łac. rubrum ? czerwony) Kalendarz liturgiczny podający, jakie w danym dniu roku kościelnego obowiązują formularze mszalne i brewiarzowe, czyli zmienne teksty liturgiczne dostosowane do charakteru święta czy intencji.

SANCTISSIMUM ? Łacińska nazwa Najświętszego Sakramentu

SANCTUS - "Święty".

SEKWENCJA ? (łac. sequens ? następująca) Religijny utwór poetycki odmawiany w niektórych Mszach świętych przed Ewangelią, np. ?Victimae Paschali? (?Niech w Święto radosne Paschalnej Ofiary ? w Niedzielę Wielkanocną, ?Veni Sancte Spiritus? (?Przybądź Duchu Święty?) ? na Zesłanie Ducha Świętego.

SŁUŻBA LITURGICZNA ? Zespół ludzi, chłopców i dziewcząt, którzy w czasie sprawowania liturgicznych obrzędów spełniają posługę w sposób określony przepisami Kościoła.

STUŁA ? Część stroju liturgicznego, w postaci długiego pasa materiału - znak władzy kapłańskiej.

SUTANNA ? Długi czarny strój kapłański.

ŚWIĄTYNIA ? Miejsce gdzie Bóg jest szczególnie obecny i czczony.

TABERNAKULUM ? (łac. tabernaculum ? namiot) Miejsce w kościele, w którym przechowuje się Najświętszy Sakrament.

TURYFERARIUSZ - Ministrant niosący trybularz.

TRIDUUM ŚWIĘTE ? (łac. triduum ? trzy) Może być też nazywane Triduum Wielkanocne albo Paschalne. Są to ostatnie trzy dni Wielkiego Tygodnia ? Wielki Czwartek, Wielki Piątek, Wielka Sobota, w których wspomina się najważniejsze wydarzenie chrześcijaństwa - Mękę, Śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

VASKULUM - naczynko z wodą do przepłukiwania palców po udzielaniu Komunii Świętej.

WELON ? (łac. velum ? zasłona) Często kosztowna szata, której kapłan używa podczas błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem.

WIATYK ? (łac. viaticum ? zaopatrzenie na drogę) Komunia święta chorych w niebezpieczeństwie śmierci jako pokarm na ?ostatnią drogę?

WIELKI TYDZIEŃ - Ostatni tydzień wielkiego postu, w którym przeżywamy wydarzenia związane z męką i śmiercią Chrystusa. Rozpoczyna się Niedzielą Palmową.

WIGILIA ? (łac. vigilia ? czuwanie) Dzień poprzedzający duże święto kościelne, np. Wigilia Bożego Narodzenia.

WODA ŚWIĘCONA - jest wodą pobłogosławioną przez kapłana, przeznaczoną do czynności liturgicznych

ZAKRYSTIA ? (łac. sacristia, które wywodzi się od słowa sacer ? święty) Pomieszczenie w kościele, w którym ministranci i celebransi przygotowują się do mszy świętej, a także przechowuje się wszystkie naczynia liturgiczne.

Opracował al. Marcin Nowalski

A B C D E G H I K L M N O P R S T V W Z

ABSOLUCJA ? (łac. *absolutio* ? uwolnienie, rozgrzeszenie) Udzielane przez kapłana w sakramencie pokuty odpuszczenie grzechów.

ABSYDA ? (gr. *apsis* ? zakrzywienie, łuk) Półkoliście zakończone prezbiterium kościoła, w którym znajduje się ołtarz i miejsce dla kapłana

ADORACJA ? (łac. *adoratio* ? oddawanie czci, uwielbienie) Oddanie czci, uwielbienie, uniżenie się przed Bogiem, hołd oddawany Bogu.

ADWENT ? (łac. *adventus* ? przyjście) Czas radosnego przygotowania się do świąt Bożego Narodzenia a także oczekiwanie na przyjście Chrystusa przy końcu czasów (paruzja).

AGNUS DEI - "Baranek Boży".

AKLAMACJA ? (łac. *acclamatio* ? głośnie odezwanie się, okrzyk pochwalny) Krótkie, rzadko dłuższe zawołanie wiernych w czasie sprawowania liturgii, np. Amen; Alleluja: Święty Święty, Święty Pan Bóg Zastępów; Bo Twoje jest królestwo, potęga i chwała na wieki.

AKOLITA ? (gr. *akolouthos* ? osoba towarzysząca) Posługujący w liturgii. Przygotowuje on ołtarz i dary ofiarne oraz pomaga w rozdawaniu Komunii św.

AKOLITKI ? Lichtarze z płonącymi świecami używane w czasie czytania Ewangelii oraz w procesjach niesione obok krzyża.

ALBA ? Długa, biała szata liturgiczna noszona przez kapłana i służbę liturgiczną. Symbolizuje ona łaskę chrztu świętego.

AMBONA ? (gr. *ambon* ? szczyt wzgórza) Miejsce, z którego wykonuje się czytania biblijne oraz wygłasza homilie i kazania. Dziś najczęściej jest to pulpit zwany ?ambonką?, usytuowany w prezbiterium.

AMEN - Uroczyste potwierdzenie: "Niech tak się stanie!" lub "Tak, wierzę w to!"

AMPUŁKI ? (łac. *ampulla* ? naczynie gliniane lub szklane) Są to naczynia liturgiczne w kształcie małych dzbanuszków w których podaje się wino i wodę podczas Mszy świętej.

ANATEMA ? (gr. *anathema* ? wyklęcie, przeklęcie) W uroczystej (liturgicznej) formie wypowiedzana ekskomunika. Jest to wykluczenie ze wspólnoty kościelnej ? nie za samego Kościoła, ponieważ przyjęcie do Kościoła mocą samego chrztu jest nieodwołalne ? za ciężkie wykroczenia. Osoby ekskomunikowane do czasu odwołania tracą wszystkie prawa Kościelne, nie mogą przyjmować sakramentów ani ich udzielać. Nie mogą mieć kościelnego pogrzebu.

ANTYFONA ? (gr. *antifonei* ? śpiewać na przemian; *antifonos* ? odpowiadający) Refren rozpoczynający i kończący psalm w Liturgii Godzin, używany też podczas Mszy św. i w Nieszporach.

APOSTAZIA ? (gr. *apostasia* ? odłączenie się) Odejście od Boga lub od wyznawanej wiary.

ARCHANIOŁ ? (gr. *arche* ? początek, prototyp; *angelos* ? posłaniec) Według tradycji judaistycznej, podtrzymywanej przez tradycję chrześcijańską, archaniołowie tworzą wyższy ?chór? aniołów przeznaczonych przez Boga do specjalnych zadań w historii zabawienia. Trzej znani z imienia To Gabriel, Michał i Rafał.

ARCHIDIECEZJA - jednostka terytorialna administracji kościelnej, którą kieruje arcybiskup.

ARCYBISKUP - tytuł biskupa stojącego na czele archidiecezji (metropolii).

ASPERSJA ? (łac. *aspersio* ? pokropienie) Liturgiczne pokropienie wiernych wodą święconą jako przypomnienie chrztu, jego skutków i zobowiązań. Uświadamia potrzebę duchowego oczyszczenia w celu godnego i owocnego uczestniczenia we Mszy świętej.

ASYSTA ? (łac. *assisto* ? towarzyszę) Diakon lub dwaj diakoni, klerycy, akolici, turyferariusz, nawikulariusz, lektorzy, psalmista i ceremoniarz towarzyszący biskupowi bądź kapłanowi w uroczystej celebracji lub ministranci asystujący głównemu celebransowi.

BALDACHIM - ozdobny daszek lub ozdobna osłona z materiału nad godnymi czci miejscami i osobami, przede wszystkim jako osłona niesiona nad Najświętszym Sakramentem, także nakrycie ołtarza lub tronu

BAPTISTERIUM ? (gr. *baptysterion* ? chrzcielnica) Wolno stojąca kaplica chrzcielna lub element dawnych kościołów biskupich, w kościołach parafialnych przeważnie tylko chrzcielnica.

BIBLIA ? (gr. *biblos* ? zapisana karta, zwój, księga) - Pismo Święte - zbiór ksiąg napisanych pod natchnieniem Ducha Świętego zawierających słowo skierowane do ludzi przez Boga.

BINACJA ? Dwukrotne odprawianie Mszy świętej przez jednego kapłana w ciągu jednego dnia (prawa binacji udziela Biskup).

BIRET ? (łac. *biretum* ? czapeczka) Nakrycie głowy duchownych katolickich.

BISKUP ? (gr. *episkopos* ? nadzorca) Zwierzchnik Kościoła lokalnego (diecezji), który przewodniczy wspólnocie wiernych mocą bezpośredniego apostołskiego pełnomocnictwa, mający pełnię święceń kapłańskich.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO - życzenie uzyskania specjalnej przychylności Bożej dla jednostki, wspólnoty lub rzeczy przez odpowiednie słowa i towarzyszące im gesty sakralne, modlitwa nad rzeczą lub osobą w celu uproszenia pomocy od Boga.

BREWIARZ ? (łac. *brevis* ? krótko) Księga do odprawiania modlitwy uświęcenia dnia (Liturgii Godzin) przez duchownych i świeckich.

BURSA ? Kwadratowa sztywna torebka do zawieszenia na szyi oraz naczynie z Najświętszym Sakramentem, który zanoszą dla chorych.

CELEBRANS ? (łac. *celebrare* ? uroczyście obchodzić, święcić) Biskup, kapłan albo diakon przewodniczący zgromadzeniu liturgicznemu na polecenie Jezusa Chrystusa i mający Jego posłannictwo.

CEREMONIARZ ? (łac. *ceremonia* ? obchód, obrzęd religijny) Osoba przygotowująca i koordynująca różne posługi oraz dbająca o spokojny, harmonijny przebieg uroczystości.

CHORAŁ ? (gr. *choros* ? grupa śpiewaków, śpiewanie) Oficjalny śpiew Kościoła (jednogłosowy), lub księga zawierająca śpiewy liturgiczne.

CHRZCIELNICA ? Naczynie z kamienia, metalu lub drewna, w którym przechowuje się wodę do chrztu, jest ona symbolem odrodzenia z wody i z Ducha świętego.

CHRZEST ? Pierwszy i najpotrzebniejszy sakrament, uwalnia od grzechu pierwotnego i wszystkich innych grzechów i włącza do Kościoła.

CIEMNICA ? Miejsce w kościele gdzie przechowuje się Najświętszy Sakrament od Mszy Wieczerzy Pańskiej (Wielki Czwartek) do Liturgii Męki Pańskiej w Wielki Piątek.

CINGULUM ? Sznur służący do przepasywania alby, element stroju liturgicznego.

CREDENTIA ? Stolik na przedmioty liturgiczne

CREDO ? (łac. *credo* - wierzę) Wyznanie wiary.

CYBORIUM ? Puszka (naczynie) do przechowywania Eucharystii pod postacią chleba.

DARY OFIARNE - rzeczy i akty wewnętrzne, które człowiek składa Bogu w czasie Mszy świętej. Przede wszystkim są to dary chleba i wina, które oznaczają wszelką ofiarę człowieka

DEO GRATIAS - "Bogu niech będą dzięki"

DIAKON - Pomocnik kapłana, który na mocy swoich święceń może udzielać sakramentu chrztu, chować zmarłych, błogosławić małżeństwa i rozdzielać Komunię św. "Stali diakoni" mogą być ludźmi żonatymi.

DIECEZJA ? (łac. *dioikesis* ? zarząd) Jednostka terytorialna Kościoła, zwana też biskupstwem, poddana władzy biskupa ordynariusza i stanowiąca część prowincji kościelnej (metropolii), niekiedy podległa bezpośrednio papieżowi.

DYKASTERIA ? (gr. *dikasterion* ? sąd, władza) Nazwa urzędu administracyjnego Kościoła, dzisiejsza kongregacja.

DOMINUS VOBISCUM! - "Pan z wami"

EPISKOPALIA ? Insygnia władzy biskupiej (mitra i pastorał).

EPISTOŁA - Czytanie przed Ewangelią wzięte ze Starego Testamentu lub Listów Apostolskich.

ET CUM SPIRITU TUO - "I z duchem twoim"

EUCHARYSTIA ? (gr. *eucharestia* ? dziękczynienie) Zwana jest także łamaniem chleba, Ciałem Chrystusa, Ucztą Pańską, Najświętszym Sakramentem Ołtarza, jest Sakramentem Ciała i Krwi Chrystusa, który pod postaciami chleba pszennego i wina gronowego jest obecny prawdziwie, realnie i istotnie mocą słów konsekracji wypowiedzianych przez kapłana.

EWANGELIARZ ? (łac. *euangelarium* ? ewangeliarz) Księga liturgiczna zawierająca fragmenty Ewangelii przewidziane do czytania w poszczególnych dniach roku kościelnego.

EXSULTET - Uroczysta pieśń wykonywana podczas liturgii Wielkiej Soboty. Nazwa pochodzi od słowa Exsultet (łac. radujcie się), którym ten hymn się zaczyna.

GLORIA IN EXCELSIS DEO! - "Chwała na wysokości Bogu".

HABIT ? (łac. *habitus* ? postawa, ubiór, szata) Ubiór noszony przez zakonników i zakonnice chrześcijańskie.

HOMILIA ? (gr. *homilein* ? poufale mówić) Jest to słowo kapłana skierowane do wiernych na tle usłyszanych czytań biblijnych.

HOSANNA ? (gr. *hosanna*, z hebr. *hoszianna* ? ach, ratuj) Okrzyk ten wznosili ludzie, gdy Chrystus wjeżdżał do Jerozolimy. Podczas Mszy świętej znajduje on odzwierciedlenie w śpiewie "sanctus", co znaczy tyle, co "święty" lub "Pomóż Panie!"

HYMN ? (gr. *hymnos* ? pieśń) Uroczysta pieśń śpiewana na cześć Boga lub świętych

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTUS ? "W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego"

ITE MISSA EST! ? "Idźcie w pokoju Chrystusa!" (dosłownie: Idźcie, ofiara spełniona).

KANON - Najważniejsza część Mszy świętej ze słowami przeistoczenia, nazywana także "pierwszą modlitwą eucharystyczną", także: pieśń wykonywana przez wiele głosów, jeden po drugim.

KANTOR ? (łac. *cantare* ? śpiewać) Odpowiednio wykształcony muzyk, którego zadaniem prowadzenie śpiewu liturgicznego, kierownik chóru kościelnego i scholi, najczęściej jednak organista.

KATECHUMEN ? (gr. *katechumenos* ? nauczany) Dorosły kandydat do chrztu

KIELICH - jest to naczynie liturgiczne w którym w czasie Mszy św. znajduje się wino do konsekracji.

KOMŻA ? (łac. *camisia* ? szata spodnia) Sięgająca do kolan, niekiedy artystycznie ozdobiona, biała, lniana szata używana przez duchownych i ministrantów podczas wielu czynności liturgicznych.

KONCELEBRACJA ? (łac. *concelebro* ? świętuje uroczystie) Odprawianie Mszy świętej przez więcej niż jednego kapłana.

KONFESJONAŁ ? (łac. *confessionale* ? konfesjonał) Miejsce sprawowania sakramentu pokuty.

KORPORAŁ ? (łac. *corpus* ? ciało) Płótno, na którym rozkłada się naczynia liturgiczne (tj. kielich, patena, monstrancja).

KROPIDŁO - Przedmiot, przy pomocy którego kapłan kropi wiernych wodą święconą.

KROPIELNICA ? Naczynie do wody święconej. Przeżegnanie się w kościele i w domu wodą święconą jest symbolem duchowego oczyszczenia.

KRZYŻ PROCESYJNY ? KRUCYFIKS ? (łac. *crucifixus* ? ukrzyżowany) Krzyż przeznaczony do noszenia w czasie procesji.

KRZYŻMO ? Olej święty używany podczas chrztu i bierzmowania. Olej ten konsekruje biskup w Wielki Czwartek w czasie porannej Mszy świętej sprawowanej w katedrze.

KUSTODIA ? Naczynie, w którym przechowuje się Najświętszą Hostię do wystawienia w monstrancji.

KYRIE ELEJSON! - "Panie, zmiłuj się!"

LAVABO ? (łac. *lavabo* ? obmycie palców) Naczynie do obmycia rąk celebransa.

LEKCJONARZ ? (łac. *lectio* ? czytanie) Księga zawierająca czytania mszalne.

LEKTOR ? (łac. *lector* ? ten, kto czyta) Czytający czytanie podczas Mszy świętej.

MELCHIZEDEK ? (z hebr. ? mój król jest sprawiedliwością) Półksiężyc do Najświętszej Hostii w monstrancji.

METROPOLIA ? Obszar kilku diecezji podległych metropolicie

MINISTRANT ? (łac. *ministrare* ? usługiwać) Członek Ludu Bożego, który w czasie sprawowania liturgicznych obrzędów spełnia posługę pomocniczą w sposób określony przepisami Kościoła

MITRA - nakrycie głowy biskupa używane podczas sprawowania czynności liturgicznych

MONSTRANCJA ? (łac. *monstrare* ? pokazywać) Artystycznie wykonany, zwykle bardzo drogocenny przedmiot liturgiczny w którym umieszcza się Hostię celem adoracji lub niesienia w procesji.

MSZAŁ ? (łac. *missale* ? mszał) Księga liturgiczna zawierająca wszystkie potrzebne teksty (formularze mszalne) oraz przepisy potrzebne do odprawienia Mszy świętej.

NAWIKULARIUSZ ? Ministrant niosący łódkę z kadzidłem

ODPUST PARAFIALNY - uroczystość, w której parafia w sposób szczególny czci swego patrona. Wierni mogą w tym dniu uzyskać odpust zupełny.

OKTAWA ? (łac. *octavo* ? ósma) Ośmiodniowe obchody większej uroczystości kościelnej np. Bożego Narodzenia, Wielkanocy oraz w Polsce tradycyjnie Bożego Ciała.

OŁTARZ ? (łac. *altare* ? ołtarz) Jest to stół, na którym składa się Najświętszą Ofiarę i przy którym rozdziela się Ciało Pańskie. W liturgii ołtarzowi okazuje się cześć jako znak obecności Chrystusa przez ucałowanie przez celebransa, ukłony przed ołtarzem i okadzanie ołtarza. Ołtarz jest centralnym miejscem w świątyni.

ORACJA ? (łac. *oratio* ? modlitwa) Uroczysta modlitwa odmawiana przez kapłana w imieniu wiernych.

ORNAT ? Wierzchnia ozdobna szata liturgiczna kapłana odprawiającego Mszę świętą.

PALKA ? Chusta w kształcie kwadratu, usztywniona, służąca do nakrywania kielicha

PASCHAŁ ? (łac. *paschalis [cereus]* ? świeca wielkanocna) Świeca symbolizująca Zmartwychwstałego Chrystusa.

PASTORAŁ ? (łac. *pastoralis* ? pasterski) Ozdobna laska używana przez biskupa jako symbol posługi pasterskiej otrzymanej od Chrystusa.

PATENA ? (łac. *patena* ? talerz, misa, taca) Naczynie liturgiczne, na którym składa się w czasie Mszy świętej chleb do konsekracji.

PATER NOSTER - "Ojcze Nasz"

PREFACJA ? (łac. *praefatio* ? przedmowa) Hymn pochwalny odmawiany lub śpiewany jako początkowa część Modlitwy eucharystycznej. Prefacje są dostosowane do okresów liturgicznych, uroczystości i świąt oraz różnych okoliczności życiowych. Prefację kończy pochwalna aklamacja na cześć Trójcy Świętej, recytowana lub śpiewana: ?Święty, Święty, Święty Pan Bóg Zastępów?.

SANCTISSIMUM ? Łacińska nazwa Najświętszego Sakramentu

SANCTUS - "Święty".

SEKWENCJA ? (łac. *sequens* ? następująca) Religijny utwór poetycki odmawiany w niektórych Mszach świętych przed Ewangelią, np. ? *Victimae*
Paschali ?
(?Niech w Święto radosne Paschalnej Ofiary ? w Niedzielę Wielkanocną, ?
Veni Sancte Spiritus
? (?Przybądź Duchu Święty?) ? na Zesłanie Ducha Świętego.

SŁUŻBA LITURGICZNA ? Zespół ludzi, chłopców i dziewcząt, którzy w czasie sprawowania liturgicznych obrzędów spełniają posługę w sposób określony przepisami Kościoła.

STUŁA ? Część stroju liturgicznego, w postaci długiego pasa materiału - znak władzy kapłańskiej.

SUTANNA ? Długi czarny strój kapłański.

ŚWIĄTYNIA ? Miejsce gdzie Bóg jest szczególnie obecny i czczony.

TABERNAKULUM ? (łac. *tabernaculum* ? namiot) Miejsce w kościele, w którym przechowuje się Najświętszy Sakrament.

TURYFERARIUSZ - Ministrant niosący trybularz.

TRIDUUM ŚWIĘTE ? (łac. *triduum* ? trzy) Może być też nazywane Triduum Wielkanocne albo Paschalne. Są to ostatnie trzy dni Wielkiego Tygodnia ? Wielki Czwartek, Wielki Piątek, Wielka Sobota, w których wspomina się najważniejsze wydarzenie chrześcijaństwa - Mękę, Śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

VASKULUM - naczynko z wodą do przepłukiwania palców po udzielaniu Komunii Świętej.

WELON ? (łac. *velum* ? zasłona) Często kosztowna szata, której kapłan używa podczas błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem.

WIATYK ? (łac. *viaticum* ? zaopatrzenie na drogę) Komunia święta chorych w niebezpieczeństwie śmierci jako pokarm na ?ostatnią drogę?

WIELKI TYDZIEŃ - Ostatni tydzień wielkiego postu, w którym przeżywamy wydarzenia związane z męką i śmiercią Chrystusa. Rozpoczyna się Niedzielą Palmową.

WIGILIA ? (łac. *vigilia* ? czuwanie) Dzień poprzedzający duże święto kościelne, np. Wigilia Bożego Narodzenia.

WODA ŚWIĘCONA - jest wodą pobłogosławioną przez kapłana, przeznaczoną do czynności liturgicznych

ZAKRYSTIA ? (łac. *sacristia*, które wywodzi się od słowa *sacer* ? święty) Pomieszczenie w kościele, w którym ministranci i celebransi przygotowują się do mszy świętej, a także przechowuje się wszystkie naczynia liturgiczne.

Opracował al. Marcin Nowalski